הא כביצה בעי סוכה ואי סלקא דעתך כותבת הגסה שאמרו יתירה מכביצה השתא שתי כותבות בלא גרעינן לא הוו כביצה כותבת הגסה וגרעינתה מי הוי יתירה מכביצה אמר ר' ירמיה אין שתי כותבות בלא גרעינתן לא הוו כביצה כותבת הגסה וגרעינתה הוי יתירה מכביצה אמר רב פפא היינו דאמרי אינשי תרי קבי דתמרי חד קבא דקשייתא וסריח רבא אמר התם היינו טעמא משום דהוו ליה פירי [א]ופירי לא בעו סוכה מיתיבי אמר רבי כשהיינו לומדים תורה אצל רבי אלעזר בן שמוע הביאו לפנינו תאנים וענבים ואכלנום אכילת עראי חוץ לסוכה אכילת עראי אין אכילת קבע לא אימא אכלנום כאכילת עראי חוץ לסוכה איבע"א אכלנום אכילת קבע ואכלנו פת אכילת עראי בהדייהו חוץ לסוכה לימא מסייע ליה *לפיכך אם השלים במיני תרגימא יצא ואי סלקא דעתך פירי בעו סוכה ליתני פירות מאי מיני תרגימא פירות ואיבעית אימא באתרא דלא שכיחי פירי רב זביד אמר *כותבת הגסה שאמרו חסרה מכביצה דתנן [ב]בית שמאי אומרים שאור בכזית וחמץ בככותבת [ג]והוינן בה מ"ט דב"ש נכתוב רחמנא חמץ ולא בעי שאור ואנא אמינא ומה חמץ שאין חמוצו קשה אסור בכזית שאור שחמוצו קשה לא כל שכן מדפלגינהו רחמנא לימדה לך שיעורו של זה לא כשיעורו של זה שאור בכזית וחמץ בככותבת ואי ס"ד כותבת הגסה שאמרו יתירה מכביצה מכדי ב"ש אשיעורא דנפיש מכזית קא מהדרי ליתני כביצה ואי נמי כי הדדי נינהו ניתני כביצה אלא לאו שמע מינה כותבת פחותה מכביצה ממאי דילמא לעולם אימא לך כותבת הגסה שאמרו יתירה מכביצה *הא סתמא כביצה ואי נמי כי הדדי נינהו (א) [ד]וחדא מינייהו נקט אלא מהכא *[ה]עד כמה מזמנין [ו]עד כזית דברי ר' מאיר רבי יהודה אומר עד כביצה במאי קא מיפלגי ר' מאיר סבר [ז]ואכלת זו אכילה ושבעת זו שתיה ואכילה בכזית ור' יהודה סבר [ז]ואכלת ושבעת אכילה שיש בה שביעה ואי זה זה כביצה ואי ס"ד כותבת הגסה שאמרו יתירה מכביצה השתא כביצה שבועי משבעא דעתא לא מיתבא אלא לאו שמע מינה כותבת הגסה שאמרו פחות מכביצה כביצה משבעא ככותבת מיתבא דעתיה תניא רבי אומר כל

הא כביצה בעי סוכה. אלמא שתי כותבות דאמרן לעיל לא שהלכה כן פחותות הן מכביצה: שתי כותבות בלא גרעינן. שאכלן רבן גמליאל בסוכה ואמרו עלייהו לא שהלכה כן: תרי קבי דתמרי. בגרעינהון הוו קבא דקשייתא: וסריח. יש בהן קב גרעינין ויותר אלמא הגרעין יותר מן הכותבת וסריח לשון עודף כמו תסרח על אחורי המשכן (שמות כו): אם השלים. י"ד סעודות שאדם חייב לאכול בסוכה לדברי רבי אליעזר במסכת סוכה: תרגימא. ליפתן: שאור בכזית. לענין בל יראה ובל ימצא: שיעורו של זה לא כשיעורו של זה. על כרחך דחמץ נפיש מכזית ולהכי כתב שאור דאי לא כתביה וגמר מחמץ הוה אמינא דיו לבא מן הדין להיות כנדון ולא מיחייב עליה אלא בשיעורא רבה להכי כתביה רחמנא למיחייביה אכזית דאילו בפחות מכזית ליכא למימר דלא תהא ראיה חמורה מאכילה דסתם אכילה בכזית על כרחך המחמיר בכזית והקל ביותר מכזית: מכדי בית שמאי. לא אמרו ככותבת אלא משום דבעו שיעור חמץ טפי משל שאור שהוא בכזית מדאיצטריך קרא למכתבינהו ואם מלאו שיעור פחות מככותבת והוא יתר על כזית היו משערין בו ואם כביצה פחותה מככותבת ליתני כביצה ואי נמי כי הדדי נינהו לימא כביצה שהוא שגור במשנה יותר מככותבת לענין טומאת אוכלין: כותבת סתמא כביצה. ובית שמאי כותבת סתמא אמור: מזמנין. מברכין על המזון אחריו:

שיאכל כזית דגן מכלל דאי אכל שמעון בן שטח כזית דגן שפיר עבד שהוציא המלך והמלכה אע"פ שמסתמא הם אכלו כדי שבען והוא אכל שיעורא דרבנן והיכי אתי דרבנן ומפיק דאורייתא כדפריך בפרק מי שמתו (ברכות דף כ:) גבי קטן היכי מפיק אחרים ידי חובתן יש לומר דלא דמי דגדול אפילו לא אכל כלל ראוי הוא להוציא אחרים ידי חובתן מדאורייתא וכן פרש"י התם: *לא מפני שהלכה כן כו'. אין זה במשנה אלא גמרא פריך עלה התם בפרק הישן (סוכה דף כו:) ומשני לה הכי הלכך מייתי לה הכא בהאי לישנא כאילו שנוי כן במתניתין: הא כביצה בעי סוכה. בפרק הישן (שם דף כז.) פריך מינה לרב יוסף ואביי דאמרי אוכלין עראי חוץ לסוכה ומפרש רב יוסף תרתי תלת ביעי ואביי מפרש כדקא טעים בר בי רב ואזיל לכלה ומשני לא הא כביצה בעי נטילת ידים וברכה ולא משתרי במפה דחיישינן דילמא נגע כדאמר בפר' כל הבשר (חולין דף קז:) ותימה והא רבי צדוק כהן הוה ואמר בפרק כל הבשר (שם) התירו מפה לאוכלי תרומה ולא התירו מפה לאוכלי טהרות יש לומר דלא התירו מפה °אלא לאוכלי תרומה בשעת אכילת תרומה דזהירי ביה טפי אבל לא התירו לאוכלי טהרות אפילו כהנים האוכלין על טהרת תרומה והכא לאו תרומה הוה[ט]: מיני תרגימא. בפ' הישן (סוכה דף כז.) גבי אם השלים י"ד סעודות שחייב אדם לאכול בסוכה במיני תרגימא יצא פרש"י כגון פירות וכיסנין וקפלוטות מבושלין והכא משמע דמיני תרגימא לאו פירות נינהו ואין ללמוד מכאן שיועילו מיני תרגימא להשלים שלש סעודות של שבת מדאמר הכא אם השלים במיני תרגימא יצא דשאני התם דילפינן להו [ט]מדכתב תלתא זימנין היום גבי מן שהוא במקום פת ואפילו אי הוה אמרינן דנפיק בג' סעודות במיני תרגימא כמו גבי סוכה מכל מקום בפירי לא נפיק דלא מהני נמי בסוכה: לומר לך שיעורו של זה לא כשיעורו של זה. תימה ונימא שאור בכזית וחמץ כגרוגרת דנפישא כדמשמע ריש פרק המצניע (שבת דף צא.) גבי זרק כזית תרומה לבית טמא דפריך אי לענין שבת כגרוגרת בעינן ולא סגי בכזית וכותבת סתמא הוא כביצה או מעט פחות מכביצה כדמשמע בשמעתא ואילו גרוגרת הויא בליר טובא מכביצה כדמשמע בעירובין בפרק חלון (דף פ:) כמו שאפרש בסמוך ושמא יש לומר כיון דלאפוקתיה מכזית אוקמינן אשיעורא דיום הכפורים מכאן קשה דקאמר בסמוך דחמץ ככותבת לאו היינו ככותבת הגסה דיום הכפורים ואפילו הכי מספקא ליה אי חמץ ככותבת הוי כביצה או לא אמאי מספקא ליה פשיטא דהוי כביצה דמכדי בית שמאי אשיעורא דנפיש מכזית מהדרי נוקמה אכגרוגרת ויש לומר דלא מיסתבר להו לאוקמה אכגרוגרת משום דלית להו דרשה דר' חנן דאמר בפרק קמא דסוכה (דף ה:) ודעירובין (דף ד.) ארץ חטה ושעורה וגו' כל הפסוק הזה לשיעורין נאמר ודריש תאנה דקרא להוצאת שבת כדתנן כגרוגרת להוצאת שבת ולא מסתבר להו לאוקמא קרא דתאנה להוצאה ולאכילה אלא הכל להוצאה כיון דאכילה והוצאה לאו חד ענינא להכי מוקמי להו בכותבת דנפקא לן מדבש דההוא קרא דהיינו דבש תמרים בכותבת הגסה ביום הכפורים דהיינו מידי דאכילה ומיניה נמי גמרינן חמץ בכותבת ואפילו מאן דבעי למימר בסמוך דחמץ לאו ככותבת הגסה מכל מקום שפיר גמרינן מינה תרוייהו דלא מסרן הכתוב אלא לחכמים גבי יום הכפורים בגסה משערינן דבהכי מיתבא דעתיה וגבי חמץ בכותבת בינונית ולא בגסה שלא יהא מופלג יותר מדאי משאור ואף על גב דפריך נוקמה אכביצה אף על גב דלא כתב בההוא קרא בזה אין לחוש דהא בכעדשה נמי לא כתב בההוא קרא אבל בכגרוגרת לא מוקמינן דלא מוקמינן תאנה דקרא באכילה והוצאה כדפרישית ועוד בכביצה מוקמינן שפיר כיון דהיינו שיעור אוכל הנאכל בבת אחת אבל בכגרוגרת ליכא טעמא כולי האי תימה לי אמאי לא קאמר דבהלכה למשה מסיני פליגי דקיימא לן שיעורין הלכה למשה מסיני מר סבר הכי גמירי שאור בכזית וחמץ בככותבת ומר סבר דהכי גמירי זה וזה בכזית והשתא לא תיקשי ליה ליתני כביצה ויש לומר דבפרק קמא דביצה (דף ז:) מוכחי דבקראי פליגי דטעמא דבית שמאי לאו מכח הלכתא דמייתי התם ברייתא דתניא ולא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאור זה הוא חילוק שבין ב"ש וב"ה שבית שמאי אומרים שאור בכזית וכו' ומדמייתי קרא ש"מ דמכח קראי קא דרשי ליכתוב רחמנא שאור ולא בעי חמץ:

עוגשין

עין משפט נר מצוה

לד א מיי' פ"ו מהלכות סוכה הל' ו טוש"ע א"ח סי' תרלט סעיף ג:
לה ב מיי' פ"ב מהל' שביתת עשור הלכה א סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' תריב סעיף א:
לו ג מיי' פ"ה מהלכות ברכות הלכה ח סמג עשין כז טוש"ע א"ח סימן קפד סעיף ו וסי' קצו סעיף ד:

◆

רבינו חננאל

ואוקמוה דכותבת הגסה פחותה מכביצה היא ויתובי מיתבא דעתיה, אבל שבועי לא משבעה.

◆

תוס' ישנים

דבכל מינים של פת מברכין לאחריו בכזית ואף על פי שלענין יום הכפורים בעינן כותבת וכן פסק בשאילתות דרב אחאי גאון פרשת א) ויהיה עקב דהלכה כרבי מאיר בכזית וכן לענין שתיה נמי אומר רבי שיש להחמיר ולברך על היין אפילו שתה פחות ממלא לוגמיו ואע"ג דלענין יוה"כ בעינן מלא לוגמיו לענין ברכת היין לא בעינן הכי כמו שפירש לענין אכילה וגם בעינן לקידוש אמרי' בערבי פסחים (פסחים דף קז.) דבליר מרביעית שניא ואפילו למאן דאמר דאכילה בכביצה יש לחלק בין שביעה לאכילה לשתיה. מ"ר: הא כביצה בעי סוכה ואי ס"ד כו'. תימה לי מאי קושיא מ"מ לעולם אימא לך גדולה מכביצה ולא תידוק הא כביצה בעי סוכה אלא הא כביצה בעי נטילת ידים וברכה דהכי דייקינן בסוכה פ' הישן (דף כז.) על אביי ורב יוסף דאמרי התם אכילת עראי דסוכה תרתי תלת ביעי או כדטעים דבי רב ועייל לכלה דהיינו טובא יותר מכביצה ושמא ניחא ליה לישנא כאלו הכי. מ"ר. ול"ע: מיני תרגימא נמי פירי נינהו. ב) אבל העיקר שאין קורא מיני תרגימא אלא מעשה קדירה ויש בו מחמשת מינים כדאמר בתוספתא (דברכות פ"ד) הביאו לפניו מיני תרגימא מברך עליו בורא מיני מזונות והיינו לפי שיש בו מה' מינים כדקאמר בכולן מברכין ודלא כפירוש רשב"ם שפירש בערבי פסחים מיני פירות ובשר בלא לחם דלאו הכי הוא כמו שפי': מאי מיני תרגימא נמי פירי הוא. ואע"ג דפירי לא בעיא סוכה מ"מ יכול להשלים י"ד סעודות של סוכה במיני תרגימא ומכאן הביאו רבי' שלמה ורבינו יעקב ראיה כאם השלים סעודה שלישית של שבת במיני תרגימא יצא היינו נמי פירי מיהו נראה לפרש דגבי הפסקה של ע"ש וערב יו"ט לא סגי במיני תרגימא כיון שצריך לקדש על היין בכניסתו ג): לימרו כביצה. יקשה מ"מ אפילו כביצה פחות מכותבת נמי תיקשי לן כיון דב"ש אשיעורא דנפיש מכזית מהדרי לימרו כגרוגרות דבליר [טובא] מכותבת י"ל דכגרוגרת ליכא טעמא דיתובי דעתיה ולהכי נקט כביצה דליכא יתובי דעתא או ככותבת כדאמרינן הכא אבל בשאר שיעורי ליכא יתובי דעתא: ואי נמי כהדדי נינהו לימרו כביצה. הך קושיא שייכי נמי אשמעתא ולא פריך על ביצה דוקא אלא משום דליכא פירכא אחריתי אי נמי הכא לא הוה מצי למיפרך ליתני כביצה דאשמועינן מילתא הכא בכותבת ליכא יתובי דעתא וגם צריך למעט חללה כדאמר בירושלמי ולהכי פריך ליה התם דהכא לא אשמועינן מידי. נראה לי: עד כמה מזמנין עליו עד כזית רבי יהודה כו' עד ואכילה בכזית. נראה לרבי דהני קראי ליתנהו אלא אסמכתא בעלמא דמן התורה שביעה בעינן כדאמרינן בעלמא וכדאמרינן בברכות (דף כ:) והן מדקדקין בעצמן עד כזית ועד כביצה ואמרינן נמי בפרק מי שמתו (שם) גבי בן מברך לאביו ואשה מברכת לבעלה כו' עד כגון דאכל שיעורא דרבנן ואתי

מסורת הש"ס

א) סוכה מ. ע"ש, ב) ביצה ב. עדיות פ"ד מ"א, ג) ביצה ז., ד) [יבמות מח: יש"נ], ה) פסחים מט: ברכות מה., ו) [ברכות מט: פסחים מט:], ז) [שייך לעמוד א], ח) [עי' תוס' סוכה מ. ד"ה הא כביצה ותוס' חולין קו. ד"ה מאי לאו], ט) [שבת קח:].

◆

תורה אור השלם

ו. וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ וּבֵרַכְתָּ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ עַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר נָתַן לָךְ: דברים ח י

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' ואי נמי כי הדדי נינהו חדא מינייהו נקט נ"ב:

◆

גליון הש"ס

גמ' הא סתמא כביצה. מדברי תוס' ד"ה לומר מבואר דהיה להם הגירסא הא סתמא פחות מכביצה: תוס' ד"ה הא כביצה. אלא לאוכלי תרומה בשעת אכילת תרומה. עיין טורי אבן חגיגה כד ע"ב ד"ה ל"נ:

◆

מוסף רש"י

שיעורו של זה לא כשיעורו של זה. להכי לא ילוף שאור מחמץ, משום דחמץ בככותבת, דלא תימא דיו לבא מן הדין להיות כנדון ושאור נמי בככותבת, להכי כתביה בהדיא לשעורי כשיעורא זוטא ושיעורא רבה, ולהכי נקט כותבת, דבהכי הוי יתובי דעתא, אי נמי שיעורין הלכה למשה מסיני (ביצה ז:). עד כמה מזמנין. שלשה שאכלו כאחת דתנן חייבין לזמן ואין רשאין ליחלק (פסחים מט:) כמה יאכל עמהם ויתחייב עמהם בזימון, ונפקא מינה להוציאם ידי חובתן אם יתנו לו הכוס לברך (ברכות מה.). ואכלת ושבעת. מהאי קרא נפקא לן ברכת המזון בברכות (פסחים מט.).

◆

תוס' ישנים (המשך)

דרבנן ומפיק דרבנן ופירש רש"י שלא אכל [אלא] כזית ועוד נ"ל ראיה מדאמרינן לעיל נתנו לו לר' צדוק פחות מכביצה ולא בירך לאחריו וה"ה פחות מכזית לר' מאיר ואי מן התורה מיירי אחד שיעור יהיה מדרבנן דהוא לא בירך כלל וא"ת מדאמר בפרק שלשה שאכלו (שם דף מח.) ינאי מלכא ומלכתא כרכו ריפתא כו' עד דאייתי ליה כסא דמברך ואשתי ואמר רב אחא שמעון בן שטח לגרמיה דעבד דלעולם אינו מוציא אחרים ידי חובתן עד שיאכל כזית דגן משמע הא אם אכל כזית מוציא ינאי והגריי שאכלו הרבה והיכי מצי מפיק כיון שלא אכל אלא שיעור דרבנן ואומר רבי דוקא כמי שמתו מיירי שלא אכל הקטן אלא שיעורא דרבנן ואיכא תרתי דרבנן ואין יכול להוציא הגדול שאכל הרבה אי נמי אי אכלו הקטן והגדול הרבה לא יפטרנו הקטן אבל התם מיירי שאכל הקטן הרבה והגדול לא אכל אלא כזית דכולהו אינן אלא מדרבנן אבל שמעון בן שטח שהיה גדול היה יכול להוציא אחרים (ויש שרצו לומר) דמן התורה הוי שיעורא בכזית ושיעור פחות מכזית הוי מדרבנן בבריה כגון גרגיר ענב אחד אבל פחות מכזית ומכביצה כדבר שאינו בריה א"צ לברך כלל ומביאין ראיה מהירושלמי דקאמר ר' יוחנן אכל כזית ובירך עליו תחילה וסוף ופריך עליו והלא חסר הגרעין ומתרץ שניית ואמא שהיא בריה והתלמוד שלנו מירך בעה"ב כברכות משמע מיהא מדרבנן צריך לברך אפילו פחות מכזית בבריה ואין נראה לרבי לומר כן דהא לישנא דולא ישא פנים כו' שהן מדקדקין עצמן עד כזית ועד כביצה משמע שהוא מדרבנן כדפרישית ד):

א) נ"ל יתורו מפ"ג. ב) נ"ל אבל מעיקרא סבר שאין. ג) עיין בפסחים ק"ח א' תוד"ה טעימו מידי וכן יש להגיה כאן, ועי' ס"י. ד) עיין בתוי"ט בברכות ובתוס' שלפנינו שם מבוארים הדברים יותר. ועי' ס"י.